

Гріненко Д.А.,
студентка 6 курсу, 7 групи, Інституту
прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ПРОФІЛАКТИКА ТА КОРЕКЦІЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Ключові слова: агресивна поведінка, засуджені до позбавлення волі, психологічні особливості засуджених, профілактика агресивної поведінки, засуджений.

Анотація: у даній роботі розглядається питання профілактики та корекції агресивної поведінки засуджених до позбавлення волі. Проведено аналіз такої профілактики у інших країнах, задля впровадження таких прикладів у реаліях нашої держави.

Ключевые слова: агрессивное поведение, осужденные к лишению свободы, психологические особенности осужденных, профилактика агрессивного поведения, осужденный.

Аннотация: в данной работе рассматривается вопрос профилактики и коррекции агрессивного поведения осужденных к лишению свободы. Проведен анализ такой профилактики в других странах, для внедрения таких примеров в реалиях нашего государства.

Key words: aggressive behavior, convicts, psychological features of convicts, prevention of aggressive behavior, convict.

Summary: This paper considers the issue of prevention and correction of aggressive behavior of convicts. An analysis of such prevention in other countries, in order to implement such examples in the realities of our state.

У кримінології досі не вироблено єдиного підходу до розуміння одного із основних понять, яким є особа злочинця. Розроблене ще за радянських часів вчення про особу злочинця значною мірою застаріло, не відповідає сучасним науковим уявленням і міжнародним стандартам прав людини [6, с. 35]. Прояв агресії останнім часом стає все більш помітним серед різних верств населення незалежно від віку і роду занять. У зв'язку з цим помітно активізувалася увага дослідників до проблеми агресії. Агресія (від лат. *aggred* – нападати) – це будь-яка форма поведінки, спрямована на образу або спричинення шкоди іншій живій істоті, яка не заслуговує подібного ставлення.

У побуті слово «агресія» означає безліч різноманітних дій, які порушують фізичну або психічну цілісність іншої людини, завдають їй матеріальної шкоди, перешкоджають здійсненню її намірів, протидіють її інтересам або ж ведуть до її знищення. Агресія має конкретні характеристики: спрямованість на зовнішні об'єкти (людей або предмети) або на себе (тіло чи особистість); форми прояву: явні – конфліктність, лихослів'я, тиск, примушення; і латентні – відхід від контактів, бездіяльність з метою нашкодити кому-небудь; інтенсивність.

Сучасні моделі агресивної поведінки включають такі її елементи: агресивні переконання і установки (в деяких концепціях – ворожість); агресивні схеми сприйняття; агресивні експектації (очікування); агресивні поведінкові сценарії; десензитизацію, тобто зниження чутливості до агресії. [1, с. 86]. У США велика увага приділяється питанням виправлення засуджених через продуктив-

но організований виховний процес. Найпоширенішими програмами ресоціалізації у місцях позбавлення волі США є психологічні послуги, освіта, шкільні й університетські програми, професійна підготовка, участь у релігійних групах, промислового виробництва та сільськогосподарських роботах. Усім учням у центрах професійної підготовки протягом усього терміну навчання виплачується стипендія [5, с. 93–94].

Як показує практика, більшість засуджених до тривалих термінів позбавлення волі відбувають покарання в установах суворого і особливо суворого режимів. В основному це особи 30–40 років, неодноразово судимі, їх характеризує недовіра, агресивність, озлобленість, дратівливість. Постійний нагляд робить їх нездатними до саморегуляції, і існує перехід на емоційно-імпульсивний рівень регуляції. При відбуванні тривалого терміну покарання у засудженого відбуваються переоцінка особистісних цінностей і загострення деструктивних якостей. Наданий своїм думкам, він нерідко, спираючись на тюремне гасло: «Не вір, не бійся, не проси», переконаний, що є єдиновладним господарем своєї долі (а іноді і долі інших людей), виявляє схильність до насильства, позитивно ставиться до агресії і сприймає її як нормальне явище.

Найчастіше засуджені сприймаються співробітниками лише в «образі ворога», в результаті це призводить до того, що в установах встановлюється, з одного боку, психологічна атмосфера ворожості і конфронтації, а з іншого - серед співробітників культивується особлива професійна мораль, що виправдовує щодо засуджених жорсткий стиль спілкування і впливів. Мислення ж, підлегле психології ворожості, глухо моральним критеріям, емпатії та обмежує можливості раціональної і контрольованої поведінки [2, с. 61]. Саме виховання, а не виховна робота, проводяться для формування морально-духовної життєво компетентної особистості, котра успішно самореалізується у соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал. Виховна мета є спільною для всіх ланок системи виховання та є критерієм ефективності виховного процесу [4, с. 226].

Поняття «профілактика» у соціальній педагогіці визначається по-різному. Наприклад, один із фундаторів вітчизняної соціальної педагогіки І. Зверева трактує профілактику як систему, комплекс

заходів, спрямованих на локалізацію, обмеження і попередження соціальних відхилень та негативних явищ.

На думку іншого дослідника, Т. Алексєєнко, профілактика – це комплекс превентивних заходів, які проводяться шляхом організації загальнодоступної медико-психологічної і соціально-педагогічної підтримки. [3, с. 41–42]

Програма психолого-педагогічної корекції агресивності будується за принципом системності та містить декілька блоків: діагностичний, коректувальний, перевірки ефективності коректувальної дії, рекомендації психологам, родичам, засудженим.

В діагностичний блок можна включити три методики, на основі яких відбудеться комплектування груп. Методика А. Басса і А. Дарки, яка спрямована на визначення рівня агресивності осіб. Методика Р. Айзенка, що дозволяє достатньо точно виявити індивідуальні особливості, які схиляють до агресивності. Проективна методика «Малюнок неіснуючої тварини», спрямована на виявлення неусвідомлюваних і прихованих сторін особистості, у тому числі схильність до агресії. За наслідками діагностики формується група з високим і низьким рівнем агресивної поведінки. Оптимальна чисельність групи від 7 до 12 осіб.

Коректувальний блок має на меті: дати особі можливість усвідомити неконструктивність його агресивної поведінки; навчити розуміти переживання, стани й інтереси інших людей; виробити вміння виражати агресію в прийнятних формах; сформувати навички конструктивного вирішення міжособистісних конфліктів.

В блок перевірки ефективності коректувальної дії входять такі компоненти: повторна діагностика, результативність коректувальних занять, внутрішні й зовнішні замовники, зацікавлені в отриманих результатах, у продовженні роботи щодо даної проблеми.

В четвертий блок входять конкретні рекомендації психологам, родичам, засудженим, які сприяють більш повній реалізації психолого-педагогічної корекції агресивної поведінки осіб. [1, с. 89–90]

Для зниження рівня агресії необхідно здійснювати психологічну роботу і з співробітниками установ позбавлення волі, при цьому однією з цілей є оптимізація їх взаємних та інших соціальних сприйнять.

В умовах реформування пенітенціарної служби постає необхідність перегляду старих методів виправного впливу на засуджених. Психологічна допомога засудженим, які відбувають покарання, базуючись на екзистенційно-гуманітарній парадигмі, спрямована на самосвідомість засуджених, на адекватне усвідомлення їм індивідуальних особливостей, на розвиток самооцінки, самоаналізу та саморегуляції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота» у двох частинах. – Ч. 1. Теоретична частина. – 2-ге вид., перероб і доповн. – К., 2016. – 188 с.

2. Штефан Е.Ф. Психологическая коррекция агрессивного поведения осужденных мужского пола при длительных сроках лишения свободы / Е.Ф. Штефан// Электронный ресурс. Режим доступа - http://xn--h1akkl.xn--plai/territory/Vipe/journal_bulletin_of_the_institute/archive/magazine/08/16.pdf

3. Сергеева К.В. Профілактика агресивної поведінки підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації /Сергеева К.В.// Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. – 2016. – 368 с.

4. Таволжанський О.В. Цілі соціально-виховної роботи з засудженими до позбавлення волі /Таволжанський О.В.// Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. 2013. № 3. С. 222–226.

5. Таволжанський О.В. Соціально-виховна робота із засудженими до позбавлення волі : монографія / за ред. В.В. Голіни ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2015. 192 с.

6. Головкин Б. М., Лисодед О.В. Співвідношення понять «особа злочинця» і «особистість злочинця» // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення : матеріали міжвузів. наук.- практ. круглого столу (Київ, 28 трав. 2020 р.) / у 2 ч. [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. Ч. 1. – С. 34-39.

URL: http://criminology.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/zbirnik_kriminologiya_2020_ch.1_foto_pdf.pdf